

- Міністерство регіонального розвитку та будівництва не наділене обсягом повноважень, достатнім для проведення ефективної регіональної політики, тому пропонуємо включити до сфери відання даного міністерства забезпечення реалізації державної регіональної політики;

- для підвищення ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади необхідно, щоб районні та обласні ради брали участь у формуванні складу місцевої адміністрації відповідного рівня;

- недостатньо чіткий розподіл повноважень місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування знижує ефективність управління економічною системою регіону, тому необхідно чітко розділити функції та повноваження кожного органу, що є перспективою подальших досліджень у даному напрямку.

Література

1. Конституція України : закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Про стимулювання розвитку регіонів : закон України № 2850-IV від 08.09.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – С. 548.
3. Романюк С. Стратегічне планування регіонального розвитку та просторовий розвиток України / С. Романюк // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2008. – Вип. 20. – С. 230–237.
4. Деякі питання Міністерства регіонального розвитку та будівництва : постанова Кабінету Міністрів України № 750 від 16 травня 2007 р. // Офіційний вісник України. – 08.06.2007. – № 39. – С. 11.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 21 липня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 09.08.2006. – № 30. – С. 36.
6. Ковальська Л. Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення : [монографія] / Ковальська Л. Л. – Луцьк : Надтир'я, 2007. – 420 с.
7. Про місцеві державні адміністрації : закон України № 586-XIV від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – С. 190.

Надійшла 13.08.2011

УДК 33.336.748

О. В. РУДА, О. Б. ПОГАЙДАК

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ГРОШОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ (АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗАХИСНИХ ФУНКЦІЙ ВІДЧИЗНЯНОГО ТОВАРОВИРОБНИЦТВА)

В статті розглянуто інструментарій та механізми впливу чинників фінансово-грошових відносин на валютний курс у системі державного регулювання економіки. Проведено аналіз основних показників розвитку економіки України з часів її незалежності та вплив на них валютного ринку.

In the article the impact factors of financial instruments and monetary relations on the exchange rate in the state economic regulation. The analysis of basic indicators of economic development Ukraine since its independence and the effect of the currency market.

Ключові слова: валютно-фінансова система, курс валют, національне виробництво, економічна політика.

Постановка проблеми. Україна на даний час має перехідну, не збалансовану економіку з високим ступенем не визначеності в соціально-економічному курсі розвитку. Важливість питання про підтримку заниженого або завищеного курсу національної валюти полягає в тому, що динаміка валютного курсу, по-перше, суттєво впливає на ефективність національного виробництва, зайнятість населення, стан платіжного балансу; по-друге, слугує індикатором змін, які відбуваються в економічній політиці, а також стану розвитку реального та фінансового секторів економіки; по-третє, орієнтація уряду країни на занижений або завищений курс національної валюти визначає довгострокові пріоритети економічної політики країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом 20 років незалежності України вітчизняні науковці опублікували низку наукових праць, в яких висвітлюється проблема та шляхи забезпечення стабільного розвитку економіки. Дослідженню коливання курсу валют та його вплив на розвиток виробництва спрямували свої праці такі відомі економісти, як А. Макаренко, Жаліло Я., Задоян А., Задоя А., Гриценко А., Лямець С. [1–7]

Результати дослідження. Найбільш складною функціональною складовою сучасної економічної структури є міжнародна валютно-фінансова система. В умовах розширення ринкових відносин роль цієї суто економічної сфери світового господарського життя посилюється. Збільшуються масштаби та обсяги

міжнародних фінансово-кредитних операцій, зростає кількість суб'єктів валютно-фінансових відносин. Важливим механізмом не тільки валютно-фінансової системи, а й розвитку всієї економіки країни, є валютне регулювання, яке полягає у ефективній діяльності держави та уповноважених нею органів, спрямованій на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними запасами.

Проблема коливання курсу валют є актуальною для будь-якої країни. Уряди багатьох держав штучно занижують або, навпаки, завищують курс своєї валюти в залежності від мети і завдань, в тому числі і у сфері економічного розвитку. Враховуючи нинішню економічну ситуацію в Україні, важливо вміти прогнозувати і визначити, який курс занижений або завищений стосовно інших валют і який потрібен ступінь такого заниження або завищення для забезпечення стабільного подальшого розвитку економіки країни.

Аналізуючи динаміку зміни курсу валют, слід зазначити неоднозначність наслідків девальвації національної валюти. У ряді країн девальвація використовувалася з метою стабілізації національної грошової одиниці. Як інструмент фінансово-кредитного механізму вона здатна вирівняти платіжний баланс країни, підвищити конкурентоспроможність експорту, регулювати експортно-імпортні відносини, в тому числі, розвиток експорту і обмеження імпортних операцій. На даний час, коли національна економіка зазнає втрат в зв'язку з витісненням з внутрішнього ринку вітчизняних товарів, за рахунок удосконалення організації фінансово-грошових відносин, як пише А.П. Макаренко, є реальна можливість зростання обсягів виробництва продукції та стабілізації діяльності підприємств різних галузей економіки. [1] Таким чином, девальвація в оптимальних межах сьогодні може виступати формою сприяння економічному розвитку країни.

Специфікою нашої країни є те, що іноземна валюта циркулює всередині країни паралельно з національною. Така практика не вважається перспективною в жодній західній державі в тому числі і ЄС. Українська гривня на власній території постійно вступає в конкуренцію з набагато сильнішою і ліквідною валютою – американським доларом, а в останні роки – і з євро. Щоб у таких умовах національна валюта могла утримувати позиції і повноцінно виконувати функції грошей, у тому числі слугувати засобом накопичення, національний ринок повинен бути стабільний і передбачуваний. Специфіка України полягає і в тому, що на даний час 30% грошової маси перебуває в готівковій формі. Для порівняння: у грошовій масі Великобританії частка готівки становить 2–3%, Чилі – 3–4%, Австралії та Канади – 4–5%.

В ситуації, що склалася, конкурентні переваги вітчизняних товарів зростають, в першу чергу, за рахунок більш низької ціни, ніж у аналогічних імпортних товарів. Це стосується таких нерентабельних сьогодні галузей як легка, харчова переробна промисловість, а також сільське господарство та будівництво.

Разом з тим, зміни співвідношення курсу валют виконують значний вплив і на вартість вітчизняної продукції. Перш за все, це пов'язано з високою часткою імпортних енергоносіїв у загальному обсязі їх споживання в Україні. Затрати на паливо і енергію входять у собівартість продукції будь-якої галузі, у зв'язку з чим зміна цін на них відбивається у витратах виробництва і вартості продукції всіх галузей. Як наслідок, ціни на вітчизняні товари зростають, в тому числі і на ті, які входять в український експорт.

При зниженні курсу національної валюти створюються більш сприятливі можливості для розвитку експорту і конкуренції з закордонними товаровиробниками, перш за все, для галузей з високою питомою вагою доданої вартості.

Таким чином, виникає необхідність більш ефективно використовувати ситуацію зниження курсу національної валюти для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників і розвитку економіки. При цьому необхідно продовжити роботу з формування ефективних регуляторів експортно-імпортних відносин виходячи з перспектив розвитку вітчизняного виробництва та інтересів національних товаровиробників, в напрямку встановлення оптимального рівня мита, розширення застосування нетарифних методів обмеження імпорту.

До однієї з основних проблем, пов'язаних з девальвацією національної валюти, відноситься скорочення іноземних інвестицій в національну економіку. Україна володіє значним ресурсним потенціалом, але світовий досвід поки показує, що для досягнення пріоритету у конкуренції, а також ефективного включення країни в існуючу систему міжнародного поділу праці, потрібно активне використання можливостей, пов'язаних із залученням великомасштабних інвестицій з-за кордону [2].

В серпні 1998 р. після тривалого періоду стабільності обмінного курсу (1,8 грн/дол. США в 1996–1997 рр.), національна валюта обвалилася. Тільки за другу половину 1998 р. в Україні курс долара по відношенню до Української валюти зріс на 66 % (з 2,06 до 3,43 грн).

Є підстави стверджувати, що падіння (девальвація) національної валюти в 1998 р. поширить вплив на один із важливих факторів наступного економічного зростання в Україні. За два роки український виробник потіснив імпорт, причому досить серйозно.

Впродовж 1998–1999 рр. курс долара в Україні підвищився в 2,7 рази, а споживчі ціни – зросли на 43 %. Внаслідок цього на внутрішньому ринку виникли серйозні бар'єри для доступу імпортних товарів: витрати на імпортні товари зросли в 2,7 рази, а продати їх в Україні можна було тільки на 43 % дорожче. По суті, рівень реального підвищення курсу долара за вказаний період на $89\% (2,7/1,43) = 1,89$ було нічим

іншим, як девальваційним митом на імпорт або відносним зростанням ефективності національного продукту порівняно з імпортним. Подібне мито відрізняється від традиційного імпортного. Останнє можна обійти через „дірки” в законодавстві або іншим традиційним для України способом. Девальваційного мита уникнути неможливо: ніхто не продасть долар, скажімо, за 3 грн, якщо це можна зробити за 5,44 грн. В цьому плані просто вражаючі результати роботи підприємств легкої і харчової промисловості за 2000 р., на яких приріст виробництва становив 39,0 і 26 % відповідно. На честь українських виробників, вони використали наданий їм девальваційний шанс для витіснення імпортних товарів. У 2000 р. спостерігалася реальна ревальвація гривні. За підрахунками експертів, гривня ревальвувала на 17,2 %. На перший погляд те, що ревальвація відбувалася на тлі зниження дисконтної ставки НБУ, тобто "здешевлення" грошей на внутрішньому ринку, цілковитий парадокс з точки зору положень класичної економічної науки. Пояснюється він тим, що, збільшення товарних оборотів відбулося переважно за рахунок зовнішніх чинників, в той час як відсутність достатнього поширення економічного поживлення всередині країни не забезпечила генерування адекватних гривневих грошових потоків. Внаслідок цього на тлі незначного збільшення грошової пропозиції зріс дефіцит гривні, який викликав збільшення її ціни. Якщо на кредитному ринку через неплатоспроможність та неліквідність більшості його учасників ціна гривні, виражена відсотковою ставкою, навіть скорочувалася, на валютному ринку, учасники якого володіли ліквідними ресурсами внаслідок проведення експортних операцій, реальне подорожчання гривні все ж відбулося. Дискретність ринкового простору України обумовила слабкий взаємозв'язок між рівнем відсоткових ставок та міжнародними потоками капіталів, тому ринковий механізм встановлення рівноваги не спрацював належним чином. Зрозумілий і ефект впливу на експортно орієнтовані виробництва. Величина від експорту підвищилася в 2,7 рази при збільшенні внутрішніх витрат на 43 %. Кожний долар, отриманий від експорту, став давати майже вдвічі більше доходів у гривнях. Тому закономірні темпи зростання чорної та кольорової металургії на 20,7 % і 18,8 % на фоні середніх по промисловості – 12,9 %. За розрахунками, 11,5% від загальних 19,5% приросту промислової продукції за січень 2001 р. дали три сектори економіки: легка, харчова промисловість, металургія і обробка металу, приріст в яких склав відповідно 40,5; 32,3 і 27,4 %. Підвищення курсу долара за 2000 р. становило всього 6 %, та й прийшлося воно повністю на січень 2000 р. В такій ситуації в Україні була прийнята антикризова програма, основними напрямками якої є стабілізація курсу гривні і підтримка вітчизняних товаровиробників шляхом стимулювання експорту та скороченням обсягу імпорту.

Відомо, що навіть стабільна економічна ситуація характеризується 3–5% рівнем інфляції у зв'язку з потенційно зростанням реального ВВП. Однак низький рівень інфляції не є достатньою умовою економічного зростання. Прикладом можуть служити Японія, Швеція, Швейцарія. У цих країнах з розвиненим ринком при достатньо низькій інфляції економіка не зростає.

Як пише А. О. Задоян в своїй праці “Економічна криза в країнах східної та центральної Європи: спільні риси та національні відмінності”: імпортозаміщення в Україні і зростання експорту – закономірний лікувальний ефект від девальвації національної валюти, який проявився через два роки після фінансової кризи 1998 р. Потреби економіки в твердій валюті зменшились, надходження зросли. За 2000 р. Україна звела зовнішню торгівлю товарами з непоганим плюсом в 616 млн дол. Експорт збільшився за рік на 25,8 %, імпорт – на 17,8 %. Темпи зростання в харчовій промисловості також поступово знижувалися у міру того, як давався ознаки ефект бази для порівняння, а позитивний ефект, спричинений девальвацією і зростанням доходів населення в другій половині 1999 р., вичерпувався. Темп збільшення обсягів виробництва в легкій промисловості удвічі більший за збільшення експорту, навряд чи свідчить про наявність протилежної тенденції через украї незначну питому вагу галузі в структурі промислового виробництва та складність схем включення підприємств галузі до міжнародного поділу праці [3].

Слід застерегти від можливого висновку, що, мовляв, для економічного зростання достатньо тільки здійснювати політику постійної девальвації національної валюти. Це абсолютно шкідливий висновок.

Девальвація робить неможливими інвестиції в фундаментальну базу економічного зростання. За таких умов ніхто не оцінює дохідність в гривнях – тільки в доларовому еквіваленті. А за гривневої дохідності в 49 % і підвищенні долара на 50 % не доцільно вкладати гроші в реальну економіку. Розумні купують долари, тому що, на відміну від першого випадку, в другому хоча б зберігається капітал.

Позитивний вплив девальвації на економічну ситуацію можна було отримати тільки відновивши стабільність національної валюти за рахунок удосконалення організації фінансово-грошових відносин в умовах трансформації економіки в контексті впливу на розвиток захисних функцій вітчизняного.

У 2004–2005 рр. в Україні спостерігається чергова політична криза, яка по-особливому, відчутно впливає на економіку по даний час. Цей вплив насамперед виявляється через: ажіотажний попит на більш стабільну іноземну валюту; падіння курсу національної грошової одиниці; зростання споживчих цін; погіршення інвестиційних та кредитних рейтингів і зниження обсягів відповідних ресурсів, зростання їхньої вартості; зниження котирувань вітчизняних цінних паперів, обсягів і вартості їхнього продажу; зменшення щоденних надходжень до бюджетів всіх рівнів; послаблення платіжної дисципліни. Знизилась темпи приросту внутрішніх інвестицій. Спостерігається зниження темпу приросту виробництва практично в усіх галузях економіки. В квітні 2005 р. НБУ здійснив різку ревальвацію гривні, офіційний курс якої знизився з

5,32 до 5,05 грн./дол. США (українська валюта закріпилась на 4,3%). Загальновідомий факт, що якщо національна валюта закріплюється, то ціни на національні товари на зовнішніх ринках збільшуються. В результаті зменшується експорт, що призводить до зменшення виробництва. З іншого боку, ревальвація стимулює імпорт, визиває зниження цін на імпортовані товари, що призводить до зниження конкурентоспроможності товарів національного виробництва їх поступовому витісненню з національного ринку.

До середини 2008 року в Україні спостерігалися відносно високі темпи економічного зростання, однак дедалі більш явними ставали ознаки “перегрівання” економіки. Упродовж 2001–2008 років середні показники економічного зростання становили 7,5% і належали до найвищих у Європі. Україна одержала більший обсяг інвестицій – як прямих іноземних, так і банківських кредитів, – і це збільшення інвестицій, поряд із істотним поліпшенням зовнішніх умов торгівлі, зумовленим високими цінами на сталь, підтримувало зростання внутрішнього попиту, величина якого виражалася двозначним числом. Однак фіксований валютний курс, проциклічна фіскальна політика та стрімке зростання міжнародної ліквідності, які мали місце до кризи, призвели до значного перегрівання місцевої економіки та високої інфляції (понад 30% до середини 2008 року) з розширенням поточного рахунку на 17 відсоткових пунктів ВВП упродовж періоду між 2004 і 2008 роками. В 2008 р. спостерігається так званий “больвовий шок” що його викликала криза в Україні, яка потягнула за собою знецінення гривні, падіння ділової активності, падіння зарплати, зростання цін. В період з жовтня 2008 р. по листопад 2009 р. гривня девальвувала на 60%: від 5 грн до 7,9 грн за \$1. Такого карколомного знецінення не зазнала жодна національна валюта у світі в часи нинішньої кризи. Значне падіння курсу національної валюти призвело до збільшення розриву між ринковим курсом та паритетом купівельної спроможності гривні. Слід відзначити, що курси країн регіону досить по-різному відреагували на фінансово-економічну кризу. Наприклад у Словаччині курс національної валюти у 2008 р. в порівнянні з попереднім періодом зріс на 5%. Практично без змін залишилися курси валют Болгарії, Литви, Латвії та Естонії. Досить значне падіння курсу валюти (близько 15%) зафіксоване в Росії, Білорусії, Сербії, Румунії та Угорщині. Однак найбільше втратили польський злотий (23%) та українська гривня (30%) у 2008 р. Через здешевлення гривні сукупна вартість потенціалу України, тобто її ліквідність у рамках світового господарства, зменшилася наполовину.

У жовтні 2008 року промислове виробництво скоротилося на 20% (по відношенню до жовтня 2007 року). У листопаді промисловість звалилася вже на 28,6% у порівнянні з листопадом 2007 р. Високий попит на сировинні ресурси виявилися короткочасним. Відсутність попиту на світових ринках позначилася зниженням валютних надходжень в країну від експорту продукції. Всі металургійні підприємства України скоротили своє виробництво в порівнянні з минулим періодом на 67%. [4]

Обсяги експорту за січень-вересень 2009 р. становили \$28 млрд, що на 48,2%, або на \$26,1 млрд менше, ніж у січні-вересні 2008 р. Обсяги імпорту за січень-вересень 2009 р. дорівнювали \$31,6 млрд, зменшившись на 52,6% (або на \$35,1 млрд) порівняно з відповідним періодом 2008 р.

Обсяги падіння ВВП за січень-липень 2009 року, порівняно з аналогічним періодом 2008 року, становлять 25,6%. Індекс виробництва базових галузей за січень-червень 2009 р. впав на 28,9%. Зменшення обсягів промислового виробництва в січні-червні 2009 р. зафіксовано на позначці 31,1%. Відбулося падіння у сфері машинобудування, хімічній та будівельній галузях, виробництва будівельних матеріалів. Обсяги оптової торгівлі зменшилися на 30%, роздрібною – на 25%. Падіння у сфері послуг сягнуло 25–30%. Єдина сфера, де за перше півріччя 2009 року відбулося зростання, це виробництво алкогольних та тютюнових виробів.

Безперечно, однією з перших причин розгортання кризи в Україні стала значна орієнтованість національної економіки на експорт низько-технологічної продукції. За підсумками першого державного статистичного спостереження наявного потенціалу Українських підприємств щодо виробництва технологічної продукції. Проведеного в першому кварталі поточного року за формою 1-технологія, наявна тенденція зменшення питомої ваги експорту високотехнологічної продукції в загальному обсязі експорту з 4,3% у 2003 до 1,87% у 2008 р. (обстежувалися 7939 підприємств) [5].

Тож ураховуючи надзвичайно високу залежність Української економіки від зовнішніх ринків (обсяг експорту становить 50% ВВП) і відсутність ефективних заходів економічної політики, спрямованих на стимулювання внутрішнього попиту, очевидно що динаміка національних економічних показників у короткостроковому періоді буде практично повністю визначатися глобальними трендами [6–7].

Таким чином, для формування організаційно-економічного механізму розвитку функцій вітчизняного товаровиробника, доцільно розробити модель, яка передбачатиме взаємозв'язок галузей національної економіки, інструментів посилення державного контролю з засобами та чинниками, що впливають на розвиток захисних функцій то посилення державного контролю та вартості що посилять ефективність його функціонування

Висновок. Отже, зміни курсу валют впливають на перерозподіл між країнами частини сукупного суспільного продукту, яка реалізується на зовнішніх ринках. За підрахунками, зниження на 20% курсу валюти країни, що має експортну квоту 25%, викликає підвищення цін товарів, які експортуються, на 16% і внаслідок цього зростання загального рівня цін у країні на 4–6%. При посиленні національної грошової

одиниці не падає і ступінь валютної захищеності національного ринку

Фінансово-банківські органи держави повинні активно відслідковувати та корегувати курс валют в даний час, незначна девальвація національної грошової одиниці може розглядатися в якості одного з дієвих важелів організаційно-економічного механізму захисту вітчизняних товаровиробників.

Література

1. Макаренко А. П. Наукові засади державного регулювання ринкової економіки у контексті його необхідності / А. П. Макаренко, Л. Ю. Мельник // Економіка та держава. – 2008. – № 3.
2. Жаліло Я. Економічна стратегія держави теорія, методологія, практика : [монографія] / Жаліло Я. – К., 2003.
3. Задоян А. О. Економічна криза в країнах східної та центральної Європи: спільні риси та національні особливості / О. А. Задоян // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 21.
4. Задоя А. А. Валютный курс и его влияние на мотивацию внешнеэкономической деятельности / А. А. Задоя // Академічний огляд. – 2009. – № 2.
5. Гриценко А. Стабільність грошової одиниці та економічний розвиток / А. Гриценко // Щоденна Всеукраїнська газета День. – 2011. – № 135.
6. Довідка про Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/UKRAINEINUKRAINIANNEXTN/0,,contentMDK:21841128~menuPK:5210409~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:455681,00.html#econ>
7. Лямець С. Крихка стабільність гривні. Чи надовго? [Електронний ресурс] / С. Лямець // Економічна правда. – Режим доступу : <http://tsn.ua/analitika/krihka-stabilnist-grivni-chi-nadovgo.html>

Надійшла 14.08.2011

УДК 339.98

О. Л. РАПАЦЬКА, Л. А. ГРИЦИНА
Хмельницький національний університет

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

У статті досліджуються економічні, політичні, релігійні та соціальні причини виникнення міжнародного тероризму, виділяється нова форма прояву тероризму, як засобу просування певних напрямів державної політики, а також досліджуються економічні наслідки терористичної діяльності.

The economical, political, religious and social causes of international terrorism are researched in the article. In the article also researched terrorism as a mean to promote state's interests and results of international terrorism.

Ключові слова: міжнародний тероризм, економічні наслідки, світове співтовариство, міжнародні конвенції.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що тероризм протягом останніх десятиліть перетворився на одну з найбільш складних проблем, які здійснюють деструктивний вплив на суспільно-політичну обстановку як в регіональному, так і глобальному масштабі. Тероризм являє все більшу загрозу державній та особистій безпеці, стає причиною значних політичних, соціальних та економічних наслідків, що виражаються в дестабілізації суспільно-політичної системи окремих держав і негативно впливають на глобальну систему міжнародних відносин. У багатьох країнах світу тероризм має глибокі історичні корені і сприяє виправданню зі сторони громадськості, що робить необхідним аналіз не тільки економічних, політичних, соціальних, а також релігійних чинників.

Визначенням тероризму та його впливом на світове співтовариство займалась велика кількість вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Д. Белл, П. Уілкінсон, О. Богатиренко та Ю. Кузнецова-займались вивченням причин виникнення тероризму. У. Лакер, К. Крокер, А. Кронін та А. Рапопорт досліджували політичну складову тероризму. А такі вчені, як А.І. Дороченкова, Н.П. Медведева, Ж.Т. Тошченга займались систематизацією та класифікацією етнополітичних та регіональних аспектів вивчення сучасного тероризму. Проте в працях цих вчених відсутній розгляд тероризму, як загальносвітового неподільного явища, яке є результатом різниці економічного, політичного розвитку та різних релігійних поглядів.

Саме тому метою роботи є дослідження міжнародного тероризму, як комплексного явища та виявити вплив соціальних, економічних, політичних та релігійних чинників на його виникнення.

Результати дослідження. Тероризм – це насильницька дія, спрямована на примус шляхом залякування або шантажу певного суб'єкта політики робити те, що він сам до терористичних актів робити не збирався, здійснювати такі кроки, які суперечать першопочатковим намірам суб'єкта політики і задовольняють інтереси суб'єктів терористичної діяльності.

Соціальні корені тероризму, зазвичай, пов'язані з соціальною та економічною нерівністю.